

TÜRK KÖYÜNDE FORMEL EĞİTİME İLİŞKİN TUTUMLAR

Doç. Dr. Altan ESERPEK

İnsan davranışının pek azı içgüdüselidir.¹ Birey doğduğu andan itibaren çevresindeki diğer insanlarla etkileşerek toplumsal yaşama uyumunu sağlayacak davranış biçimlerini öğrenmektedir. İnsanın doğumuyla başlayan bu öğrenme süreci ölümüne kadar devam etmektedir.² İnsan yaşamı boyunca her etkileşme durumunda yalnızca öğrenci olarak kalmamakta fakat aynı zamanda öğretici fonksiyonunu da sürdürmektedir. Yaşamla özdeş her noktasında yaşamla ilişkili olan bu süreç “sosyalleşme” ya da “enformel eğitim” olarak adlandırılmaktadır.³ Bu açıdan bakıldığında eğitim biolojik bir varlığın sosyal bir varlık haline dönüştürülmesi sürecidir.⁴ Sosyalleşme belirli bir toplumun normlarını, değerler sistemini kısaca yaşama biçimini öğrenme ve diğer bireylerin beklentileri doğrultusunda davranışlarını yöneltme anlamına geldiğinden enformel eğitim bir kültür aktarma süreci olarak tanımlanabilir.⁵ Enformel eğitim daha çok uzmanlaşmış beceri ve değerlerin yeni kuşaklara aktarılmasında etkindir.⁶

Toplum genişledikçe ve karmaşıklaştıkça az ya da çok kültürel farklılıklar gösteren alt gruplar oluşmaktadır. Enformel eğitim alt grup kültürünün bir kuşaktan diğerine aktarılmasında etkinliğini korumakla beraber tüm toplum için ortak kabul edilen kültürün iletilmesini sağlayamamaktadır. Böylece heterojen ve endüstriyel bir toplumda giderek uzmanlaşan roller için formel öğretime duyulan gereksinim artmaktadır.⁷ Toplumun ortak norm ve değerlerinin farklı alt gruplara iletilerek bunlar arasında bütünlüğün sağlanması formel öğretim aracılığı ile gerçekleştirilebilmektedir. Heterojen ve endüstriyel bir toplumda toplumsal bütünleşmenin sağlanması amacıyla örgütlenmiş ve plânlanmış öğretim sürecine “formel eğitim” denilmektedir.⁸ Böylesi bir toplumda yeni gereksinimlerin yarattığı teknik ve sosyal beceriler ancak formel eğitim sistemiyle iletilebilmektedir.⁹

Formel eğitim ve toplumsal bütünleşme arasında karşılıklı bir bir neden sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Diğer bir deyişle formel eğitim toplumsal bütünlüğün sağlanmasında etkin bir iletişim süreci olduğu kadar, toplumsal bütünleşme derecesi de bu sürecin benimsenmesini etkilemektedir. Toplumsal bütünleşme bu çalışmada başlangıç noktası olarak alınmış ve kırsal toplumdaki toplumsal bütünleşme derecesinin, köylülerin formel eğitime karşı geliştirdikleri tutumları ne yönde etkilediği araştırılmıştır.

Daha çok vaka çalışması¹⁰ niteliği taşıyan ve antropolojik yöntemin kullanıldığı dört köy araştırmasından, bütün Türk köyleri için bir genelleme yapmak olası değildir. Sonuçların ancak araştırma köyleri için geçerliliği söz konusudur. Bununla beraber diğer köy çalışmalarının işaret ettiği formel eğitime ilişkin tutumlardaki benzerlikler, belirli koşulların varlığında köylülerin belirli yönde tutum geliştirme olasılığıyla ilgili ifadeleri güçlendirici niteliktedir.

Bu çalışmanın içeriğini temelde dört köy araştırmasının ürünü olan veriler oluşturmaktadır. Araştırma köylerinden Delihasanlar ve Tavşancıl Kocaeli iline, Tüysüz ve Alvar Erzurum iline bağlıdır. Kocaeli köylerindeki araştırma 1966-1967 yıllarında, Erzurum köylerindeki araştırma ise 1970-1971 yıllarında yapılmıştır. Bu nedenle araştırma köyleriyle ilgili bilgiler zaman faktörüyle sınırlandırılmış gerçekler olarak değerlendirilmelidir.

Kocaeli ilinin Kandıra ilçesine bağlı olan 46 haneli Delihasanlar köyü özellikle kış aylarında dış toplumdan tamamen soyutlanmaktadır. Karma tarım köyün temel ekonomik faaliyetini oluşturmaktadır. Bir oranda kendine yeterli olan köyde üretim öncelikle tüketime dönüktür. Köylü ürettiklerinden bir kısmını yine kendisi mamul hale getirmektedir. Köy aileler arasında iş bölümünü gerektiren bir ekonomik yapıya sahip olmadığından köyüçi değiş-tokuş düşük düzeydedir ve ekonomik değişim birimi olarak para hemen hiç kullanılmamaktadır. Köyde mekanik dayanışma egemendir ve haneler arasındaki ekonomik farklılıklar belirgin bir sosyo-ekonomik tabakalaşmanın gerçekleşmesi için yeterli değildir.

Kocaeli'nin Gebze ilçesinin bir köyü olan 350 haneli Tavşancıl Ankara-İstanbul karayolu üzerindedir. Geleneksel ekonomik faaliyet bağ-bahçecilik olmakla beraber, çevrede hızlanan endüstrileşme süreci köyü etkilemiş ve çalışabilir erkek nüfusunun % 51'i endüstriye kaymıştır. Köy ekonomik bakımdan-hem üretim hem de tüketim-tamamen dış toplumla bütünleşmiş durumdadır. Organik dayanış-

manın egemen olduğu köyde para tek ekonomik değişim birimidir. Çevredeki endüstrileşme süreci köydeki saygınlık ölçütlerini etkilemiş ve mevcut sosyo-ekonomik tabakalaşma yeni itibar ölçütlerine göre değişikliğe uğramıştır.

Erzurum ilinin Çat ilçesine bağlı 55 haneli Tüysüz köyünün, bölgede kış mevsiminin çok şiddetli geçmesi nedeniyle, yılın önemli bir kısmında dış dünya ile ilişkileri kesilmektedir. Köyde temel ekonomik faaliyet hayvancılıktır ve hayvan ürünlerinin çoğu köylülerin tüketim ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bununla beraber köy ekonomik bakımdan kendi kendine yeterli değildir. Köyde zaman zaman tüketim maddelerinin değiş-tokuşuna rastlanmakla beraber paranın değişim birimi olarak kullanılması giderek yaygınlaşmaktadır. Haneler arasındaki ekonomik farklılıklara rağmen köyde belirgin bir sosyo-ekonomik tabakalaşmanın geliştiği söylenemez.

Erzurum'un en gelişmiş ilçesi kabul edilen Pasinler'e bağlı 150 haneli Alvar köyü gelişen ulaşım olanakları nedeniyle dış dünyaya açılmıştır. Bir pazar ürünü olan şeker pancarının köyde ekimine başlanması, yeni tarımsal tekniklerin kullanılması ve ekonomik bakımdan dış topluma bağımlılığın artmasına yol açmıştır. Şeker pancarının yanı sıra karma ekonomi ve hayvancılık da köyün ekonomik faaliyetlerini oluşturmaktadır. Dört araştırma köyü arasında sosyo-ekonomik tabakalaşmanın en belirgin biçimde ortaya çıktığı köy Alvar'dır.

Delihanlar köyünün 1926'dan beri bir ilk okulu bulunmaktadır. Bununla beraber köy ancak 1960'dan sonra, köylülerin direnmesiyle¹¹ öğretmen için lojmanı da bulunan bir okul binasına kavuşabilmiştir. 5 sınıflı okulun iki öğretmeni ve 2 dersliği bulunmaktadır. Köylüler formel eğitimin önemini kavramış görünmektedir. Hatta harf devriminden sonra halk okullarında okuma yazma öğrendiğini övünerek söyleyen yaşlılar bulunmaktadır.

TABLO I

Delihanlar köyünde okur-yazarlık durumu¹²

Yaş grupları	%		T
	E	K	
—15	100	94	97
+15	67	12	39
T	76	33	53

Tablodan da görüldüğü gibi formel eğitime verilen önem giderek artmış ve 15 yaştan küçük ilk okul çağındaki çocukların hemen hepsi okur-yazar duruma gelmiştir. Daha yukarı yaşlardaki okur-yazarların bir kısmı bu beceriyi askerde kazandıklarını belirtmiş olup diplomalari bulunmamaktadır. Köyün % 53'ü okur-yazar görünmekle beraber, tablodaki sayılar gerçekleri tam olarak yansıtmamaktadır. Köy dış topluma oldukça kapalıdır ve köye gazete gibi yayım araçları gelmemektedir. Böylece okuma yazma öğrenmiş olanların çoğu zamanla bu beceriyi kaybetmektedir.

Okulda öğretilen bilgilerden bir kısmının köylülerin günlük yaşamlarında uygulanma olanağı yoktur. Çiftçiliğin bir yaşam biçimi olduğu Delihanlar köyünde tüm sosyal yaşam ifadesini ekonomik faaliyette bulmaktadır. Köylüler günü ve yılı ekonomik faaliyetlerinin biçim ve yoğunluğuna göre bölmektedirler ve zaman birimlerinden her birinin kendi kavrayış sistemlerinde bir anlamı vardır. Bu birimler onların çalışmalarını tayin eden zaman ölçüleridir. Bu nedenle günü 24 saate bölen resmi saat sistemi veya yılı 12'ye bölen takvim sistemi onların yaşamına yabancıdır. Halbuki bir yaşam biçimi olan eğitimin yaşam için fonksiyonel olması gerekmektedir. Köylüler ise dış toplumun gerektirdiği ekonomik, sosyal ve teknik becerilere gereksinme duymadan da yaşamlarını devam ettirebilmektedirler.

Köylüler ilk öğretimden sonraki aşamaların kişiye ve hatta ailesine hem ekonomik çıkar hem de sosyal saygınlık kazandırdığının farkındadır. Fakat maddi olanaksızlıklar onların üst eğitim kuruluşlarından yararlanma fırsatlarını kısıtlamaktadır. İlk öğretim ise kısa vadede köylülere hiç bir çıkar sağlamamaktadır.¹³ Bu durum ilk eğitime verilen önemi azaltmakta ve okula devamsızlığı arttırmaktadır.

Okula devamsızlığı etkileyen en önemli faktör köyün ekonomik yapısıdır.¹⁴ Aile dışında insan gücü sağlama olanağı bulunmayan köyde çocukların küçük yaşlardan itibaren ekonomik faaliyete çeşitli biçimlerde katılması zorunluluğu doğmaktadır. Özellikle kalabalık olmayan ailelerde çocukların emeğine duyulan gereksinme arttığından çocuklar okula düzenli bir şekilde devam edememektedir.¹⁵ Köydeki öğretmen devam konusunda yapılacak zorlamaların çeşitli nedenlerle bir yarar sağlamayacağını ifade etmektedir. Ancak köylülerle geliştirilen yakın ilişkiler ve köylülerin ekonomik gereksinmelerine gösterilen anlayış öğretmenin okula devamı sağlamada etkinliğini biraz arttırabilmektedir.

Tablo I'de görüldüğü gibi kız çocukların eğitimi daha büyük bir sorundur. Kızların emeğine duyulan gereksinme yanında, onların okula gönderilmesine ilişkin geleneksel tutumlar da devamsızlığın yaygınlaşmasını etkilemektedir. Eğitimin karma olması ve okulda erkek öğretmenlerin görev yapması¹⁶ kız çocukları okula göndermeyle ilgili tutumu olumsuz yönde etkilemektedir. Aileler özellikle 3. veya 4. sınıfa geçen kızlarını, erkekten kaçma çağına ulaştığı gerekçesiyle okuldan alma eğilimindedirler.

Tüysüz köyü ancak 1965 yılından sonra bir ilk okula kavuşabilmiştir. Aşağıdaki tablo II'de görüldüğü gibi Tüysüz diğer araştırma köyleri arasında okur-yazar oranı en düşük olan köydür.

TABLO II

Tüysüz köyünde okur-yazarlık durumu
%

Yaş grupları	C i n s i y e t		T
	E	K	
6-12	85	38	61.5
13-30	66	3	34.5
31+	34	—	17.0
T	61.7	13.5	37.6

12'nin üstündeki yaş gruplarında okuma yazma bilen erkeklerin hemen hepsi bu beceriyi askerlik süresinde öğrenmişlerdir; bu yaşın üstünde okur-yazar olduklarını ifade eden kadınların ise başka köylerden evlenme yoluyla Tüysüz'e geldikleri saptanmıştır.

Okulun kısa bir tarihi olmasına rağmen köylülerin büyük çoğunluğu erkek çocuklarını isteyerek okula göndermektedir. Tüysüz köyünde erkek çocuklara çok değer verilmekte ve onlardan hemen hemen 15 yaşına kadar ekonomik faaliyete katılmaları beklenmemektedir.¹⁷ Köylülerin erkek çocuklarla ilgili bu tutumu, okula devamı teşvik edici niteliktedir. Öte yandan bütün elverişsiz ulaşım koşullarına rağmen köy ekonomik bakımdan dış topluma bağımlıdır. Dış toplumla yoğun ilişki zorunluluğu nedeniyle okulda öğretilen bilgiler uygulama alanı bulmakta ve köylülerin çıkar ve günlük gereksinmelerine cevap vermektedir.

Erkek çocukların eğitimine gösterilen ilgi kız çocuklarına gösterilmemektedir. Okuma-yazma öğrenmenin kız çocukların ahlakını

bozacağına inanan köylüler, yazılı iletişim yoluyla gelişecek kız-erkek ilişkilerinin önlenememesinden çekinmektedir.¹⁸ Aynı zamanda köyde alt statü grubunu oluşturan kadınların okuma-yazma öğrenmesinin bir yararı sağlamayacağı kanısı egemendir. Köy dışındaki işleri yürütmek erkeğin görevidir; bu nedenle onun okur-yazar olması fonksiyonel dir. "Saçı uzun aklı kısa" kadınların görevlerini köyün normları açık bir şekilde belirlemektedir ve bu görevlerin yerine getirilmesi için kadınların okuma yazma bilmelerine gerek yoktur.

Tüysüz köyünde çocukların doğumlarından bir kaç yıl geçtikten sonra nüfusa kaydedilmeleri de kız çocukların okula gitmelerine ilişkin tutumları olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü nüfustaki yaşı 10 olan bir kız çocuğunun gerçek yaşı 12 veya 13 olabilir. Bu yaşlardaki fizyolojik gelişmeler ise onun köy geleneklerine göre erkeklerden uzaklaşmasını gerektirmektedir. Bu nedenle kız çocuğunun erkeklerle beraber ve erkek öğretmenin denetimi altında okula gitmesi köylülerce hoş karşılanmamaktadır.

Alvar köyünde oldukça eski tarihlerden beri okul bulunmaktadır. Köy dış topluma hemen tamamen bağımlı olduğundan okulda öğretilen becerilere günlük yaşamda gereksinme duyulmaktadır. Bununla beraber sosyo-ekonomik tabakalaşmanın belirginleştiği Alvar köyündeki bütün tabakalarda formel eğitime ilgi aynı derecede değildir. Varlıksız aileler küçük yaşlardan itibaren çocuklarının emeğine gereksinme duyduklarından onları okula göndermekten kaçınmaktadır. Bu ekonomik zorunluluk tablo III'de görüldüğü gibi 6-12 yaş grubunun okur-yazarlık oranını olumsuz yönde etkilemektedir.

TABLO III

Alvar köyü örneklemesinde okur-yazarlık durumu
%

Yaş grupları	C i n s i y e t		T
	E	K	
6-12	77	70	73.5
13-30	99 ¹⁹	40	69.5
30+	41	12	26.5
T	72.3	40.6	56.5

Öte yandan varlıklı aileler için ilk okul öğrenimi zorunlu bir süreç olarak kabul edilmektedir. Bu aileler erkek çocuklarını yalnızca maddi

kazanç sağlamakla kalmayıp aynı zamanda sosyal saygınlık da kazandırdığına inandıkları daha üst derecedeki formel eğitim kuruluşlarına yöneltmektedirler. Köye 8 km. mesafedeki Pasınler ilçesinde bir lisenin bulunması da köy çocuklarının orta öğretime devamını kolaylaştırmaktadır. Köy ile ilçe arasındaki ulaşım sıklığı ilçeye gidış geliş için olanak sağladığı gibi çocukların ailedeki yaşlı bir üyenin gözcülüğünde ilçede kiralanmış bir evde kalması da mümkündür. Okula devam eden çocuklar için eğitimleri süresince yapılan harcamalar ve yaz ayları dışında bu çocukların emeklerinden yararlanamama aile için önemli bir fedakarlık olarak kabul edilmektedir. Uzun vadede elde edilebilecek kazançlar için gerekli olan yatırımı ise ancak varlık düzeyleri yüksek olan aileler karşılayabilmektedir. Yatırımlarının karşılığını almak için aileler çocuklarının doktorluk, mühendislik, subaylık gibi saygınlığı yüksek mesleklere yönelmesini istemekte²⁰ ve çocuklar için küçük memuriyetleri düşünmemektedir.²¹

Kız-erkek ilişkileri Alvar köyünde de kesinlikle yasaklanmakla beraber okulun uzun bir geçmişinin olması nedeniyle kız çocukların okula gönderilmesi bir sorun oluşturmamaktadır. Bununla birlikte kız çocuklar için henüz ilk okul üstü eğitim söz konusu edilmemektedir. Kadının görevi geleneklere göre belirlenmiştir. Bu görev için ise, zorunlu olan ilk okul öğreniminin üstünde bir öğrenime gerek görülmemektedir. Ancak gereksinme duyulan pratik beceriler kazandıran 4K kurslarına, özellikle genç kadınlar arasında giderek artan bir ilginin bulunduğu saptanmıştır.

Araştırma köyleri arasında dış toplumla bütünleşme derecesi en yüksek olan köy Tavşancıl'dır. Yeni etkileşim durumlarına uyumu sağlayacak bilgi ve becerilere duyulan gereksinme formel eğitime karşı ilgiyi artırmıştır. Endüstrileşme sürecinin köyü etkilemesi sonucu ilk okul eğitimi köylüler için bir zorunluluk haline gelmiştir. Hatta bir çok durumlarda ilk okul eğitimi bile dış toplumun gerektirdiği becerileri kazandırmada yeterli görülmemektedir. Köylüler için referans çerçevesi köyün dışına kaydığında, yalnızca maddî çıkar sağlamak için değil fakat aynı zamanda sosyal saygınlığı yükseltmek için de formel eğitim süresinin uzatılması gereğine inanılmaktadır. Tavşancıl köyünde formel eğitime ilişkin olumlu tutumlar Tablo IV ve Tablo V. de açıkça görülmektedir.

TABLO IV

Tavşancıl köyü örneklemesinde ilk okul eğitimi durumu

Yaş grupları	C i n s i y e t		T
	E	K	
—15	95	100	97
15+	74	63	68
T	77	68	72

TABLO V

Tavşancıl köyü örneklemesinde orta ve yüksek öğrenime devam edenler

Yaş grupları	%	
	Orta	Yüksek
E	5	—
—15 K	—	—
T	3	—
E	11	4
15+ K	2	—
T	6	2

Köydeki orta ve yüksek öğrenime devam isteği tam olarak tabloya yansımamaktadır. Meslek sahibi oldukları için köy dışında yaşayanlar²² köy örneklemesine dahil edilmemiştir. Köyün ilk okulunda şeref köşesindeki listeden orta ya da yüksek öğrenime devam ederek meslek sahibi olanların sayısının 100'ü bulunduğu saptanmıştır.²³

Öte yandan ilk okulu bitiren bir çok çocuk orta okula gönderildiği halde başarısızlık nedeniyle öğrenimini tamamlayamamıştır. Köyde bu başarısızlığı etkileyen iki etmenden söz edilmektedir.

Köylülerden bir kısmına göre çocukların 5 km. mesafedeki Hereke bucağındaki orta okula gidiş gelişi zaman israfına yol açmaktadır. Bunun yanında ailenin çocuk üzerindeki kontrolü azaldığından çocuğun okula devamsızlığı artmakta ve okul dışı onaylanmayan arkadaşlık ilişkileri çocuğun okuldaki başarı şansını azaltmaktadır. Bu görüşte olanlar, köylerinde bir orta okulun açılması gereğini savunmaktadır.

Öte yandan bazı köylüler de köydeki ilk okul öğretmenlerini suçlamakta ve köy ilk okulundaki öğretimin yetersizliğinin orta okulda

başarısızlığa yol açtığını iddia etmektedir. Köy öğretmenleri ise çocukları ilk okulu bitirmek üzere olan köylülerin kendilerine baskı yaptığını ve ilk okuldan sonra çocuklarını orta okula göndermeye hiç niyetleri olmadığını temin ederek bir ilk okul diploması verilmesi için rica ettiklerini ifade etmektedirler. Halbuki ilk okul diplomasını alır almaz, anne-baba çocuğunun mezun olma biçim ve derecesini göz önüne almadan onu orta okula kayıt ettirmekte ve sonradan çocuğunun başarısızlığa uğramasından öğretmenleri sorumlu tutmaktadır.

Her iki iddiada da gerçek payı olduğu kabul edilebilir. Sonuç ne olursa olsun, maddi olanakları olan her aile çocuklarını orta okula kayıt ettirmekte ve onlara daha yüksek öğrenime devam edebilme sansı tanımaktadır.

Tavşancıl köyünde yalnız ilk öğrenimde değil aynı zamanda orta öğrenimde de kız ve erkek çocuklar arasında belirgin bir fark gözetilmemektedir.²⁴ Bununla beraber kız öğrencilerin orta öğrenimde başarısızlık oranının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kızların daha erken yaşlarda karşı cinse ilgi duymaya başlamaları ve özellikle gelir durumu iyi olan ailelerin kızlarının bir meslek sahibi olma ideali geliştirmemeleri onların öğrenime karşı ilgilerini azaltmaktadır. Örneklemede evli genç kadınlardan bir kısmının orta okula devam etmiş oldukları fakat başarısızlık veya nişanlanma sonucu orta okul II veya III. sınıftan ayrıldıkları saptanmıştır.

Buna karşılık burs kazanarak ilk okul üstü öğrenime devam eden fakir aile üyesi olan kızlarda başarı oranı yüksektir. Ekonomik durumlarının elverişsizliği, burs nedeniyle sorumluluk yüklenmeleri, okulun yatılı olması onları başarılı olmaya itmektedir. En kısa sürede geçimini sağlayabilecek bir mesleğe yönelme zorunluluğu onların ilk okul öğretmenliği ve ebelik gibi meslekleri seçmeleriyle sonuçlanmaktadır.

Tavşancıl'daki varlıksız aileler özellikle kızlarının ilk okul üstü öğrenime devam etmesini istemektedirler. Köyde kızlar için evlenme yaşı oldukça yüksektir. Toplumda sosyo-ekonomik tabakalar arasındaki ilişkileri tayin eden ve sınırlandıran kurallar nedeniyle maddi durumu iyi olmayan ailelerin kızları için evlenme yaşı daha da yükselmektedir ve bazan bu kızların evlenme şansının tamamen ortadan kalkması bile söz konusu olmaktadır. Bu nedenle fakir aile kızlarının kendi geçimlerini sağlayacak bir mesleğe yönelmeleri zorunluluğu artmaktadır.

Öte yandan bazan fakir bir kızın meslek sahibi olması köyde onun evlenme sansını yükseltebilmektedir. Örneğin ilk okul öğretmeni

olduktan sonra köye tayin edilen böyle bir kız, köylülerin ölçütlerine göre bu köyde iyi bir izdivac yapmıştır. Tavşancıl köyünde ekonomik zorunluluklar ve evlenmeye ilişkin tutum değişmelerinin ilk okul üstü eğitimin kızlar için de benimsenmesini yaygınlaştırdığı söylenebilir.

Çalışmanın giriş kısmında da ifade edildiği gibi formel eğitim tutum değişmelerine ve toplumsal bütünleşmeye yol açtığı gibi mevcut yapısal özellikler ve toplumsal bütünleşme derecesi de formel eğitime ilişkin tutumların belirli yönde gelişmesini etkilemektedir. Bu makalede Türkiye'nin kırsal toplumlarının yapısal özellikleri ve toplumsal bütünleşme derecesinin formel eğitime ilişkin tutumları ne yönde etkilediği verilerle gösterilmeye çalışılmıştır. Köy araştırmalarından toplanan data köyün dışa açılması ve dış toplumla bütünleşmesinin yeni sosyal ve ekonomik beceriler öğrenmeyi zorunlu kıldığına işaret etmektedir. Yeni ilişkiler sistemine giren köylülerin bu becerileri enformal eğitim sürecinde öğrenmeleri olanaksızdır. Böylece yeni sosyal ve ekonomik gereksinimler formel eğitimin köylüler tarafından benimsenme derecesini arttırmaktadır; diğer bir deyişle formel eğitim köylülerin günlük yaşamında fonksiyonel olmaktadır. Sonuç olarak toplumsal bütünleşmenin köylülerin formel eğitimle ilgili tutumlarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR VE AÇIKLAMALAR

1. Worsley, P. *Introducing Sociology* (bak s: 153) Cox and Wyman Ltd, London 1970
2. Worsley, P. A. G. E. (s: 154)
3. Brown, F. J. *Educational Sociology* (bak s: 199) Greenwood Press, Publishers New York 1969
- Ottaway, A.K.C. *Education and society* (bak s. 7,18) Routledge and KeganPau London. 1966
4. Ottaway, A. K. C. Ottaway çocukların toplumun potansiyel üyeleri olduğunu, ancak eğitim yoluyla tam üyelik kazandığını söylemektedir. Ona göre birey eğitim yoluyla karmaşık sosyal yapıya uyum sağlamak ve sosyal rollerini oynamaya hazırlanmaktadır. (bak A.G.E. s.3, 13)
5. Brown, F. J. A. G. E. (bak s: 186)
6. Worsley, P. A. G. E. (bak s: 156)

7. Worsley, P. A. G. C. (bak s: 156)
8. Worsley, P. A. G. E. (bak s: 158)
9. Worsley, P. A. G. E. (bak s: 172-173)
10. Brown, F. J. Brown bireyler hakkında veri toplamayı gerektiren vaka çalışması yaklaşımının son zamanlarda bir birim olarak görülen kurum, kommunité veya herhangi bir gruba da uygulandığını söylemektedir (bak A. G. E. s: 50)
11. Kandıra'daki kaymakam vekilinin anlattığına göre köye bir ilk okul binasının inşa edilmesi için taşınan kumun sonradan projedeki değişiklik üzerine geri alınması kararlaştırılmıştır. Durumdan haberdar olan köy erkekleri kumun köyden alınacağı gün köyü terketmiş ve köyde yalnız kadınlar kalmıştır. Kamyon köye geldiğinde köy kadınları kamyonun önüne yatmışlar ve görevliler de kadınlara müdahale etmeye cesaret edememişlerdir. Böylece köylülerin pasif direnmesi köye yeni bir ilk okul binası kazandırmıştır.
16. 6 yaşından küçük çocuklar okul çağında olmadıkları için tabloya dahil edilmemiştir.
13. Başaran, F. *Diyarbakır Köylerinde Vaziyetlişlerin Değişmesiyle İlgili Psiko-Sosyal Bir araştırma* (bak s: 115) Basılmamış doçentlik tezi.
Ozankaya, Ö. *Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür* (bak s:45) Ankara 1971
- Halpern, G.M. *The Changing Village Community* (bak. s: 60) 1967
14. Erdentug, N. "Türk köylerinde öğretmen-imam ve muhtar ilişkilerinin eğitim açısından değerlendirilmesi" (bak: s: 219) Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 1974, Cilt 7, Ankara. Yasa, İ. *Yirmibeş Yıl Sonra Hasanoğlan Köyü: Karşılaştırmalı Bir Toplumbilimsel Araştırma* (bak s: 213) Ankara, 1969.
15. Rao, Y. V. L. *Communication and Development; A Study of Two Indian Villages* (bak: s: 70) University of Minnesota, Press, Minneapolis, 1966
16. Araştırma sırasında köylüler araştırmacıyı çok sevdiklerini söyleyerek köylerindeki ilk okulda öğretmenlik yapmasını önermişlerdir. Araştırmacı kadın olduğundan "eğer sen bize öğretmen durursan kızlarımızı da okul göndeririz" diye eklemiştir.

17. 2 kız ve bir oğlu olan bir köylü kadın hastalıklı olan 8 yaşlarındaki kızını çeşmeden su taşımaya gönderiyordu. Araştırmacı kendisine 10 yaşlarındaki oğlunu neden göndermediğini sorduğu zaman “o kıymetlidir. Hiç ona iş gördürülür mü” şeklinde cevap vermiştir.
18. Başaran, F. Diyarbakır köylerinde yapılan bir araştırmada kendine kızların eğitimiyle ilgili soru sorulan bir köylü “kız okula gitse ne olacak? Hadı oğlan gitsin askerde lazım olur, dil bilir, dayak yemez, ama kız ne yapsın , mektup mu yazacak” şeklinde cevap vermiştir. (bak F. Başaran A. G. E. s. 118) ve bak. V. Emiroğlu s. 119-121) Ankara , 1972 *Edilli köyünün kültür değişirmesi Bakımından İncelenmesi*
19. Vatanî görev sırasında askerlere okuma-yazma öğretilmesi köydeki 13-30 yaş grubundaki erkeklerde okur-yazarlık oranını yükseltmektedir.
20. Lipset, S. M., Zetterberg, H. L. “A Theory of Social molility” (bak s: 427) *Sociological Theory* ed. by L. A. Coser and B. Rosenberg The Macmillan Company, London 1969.
21. Varlıklı bir aile reisi olan köy muhtarı küçük bir memurun kızıyla evlenme istemini “onun bir yılda kazandığını ben bir ayda kazanıyorum” gerekçesiyle reddetmiştir.
22. Halpern, F. M. Halpern kırsal bölgelerde eğitilmiş insanların sayısını arttırma amacına dönük bir eğitimin, bu bölgelerdeki en girişimci insan gücünü kurutma gibi ters bir etkisi olduğunu tartışmaktadır. (bak. Halpern, A. G. E. s: 94)
23. Köy için gurur konusu olan başarılı köy çocukları arasında mühendis ve mimarlar bulunduğu gibi içlerinden biri de araştırmanın yapıldığı tarihlerde Amerika’da bir üniversitede öğretim üyeliği yapmaktaydı.
24. Yasa, I. A. G. E. (bak s: 197, 205)